

9. 9. APRIL 1940 FEMTEKOLLONNENES DAG

Den Norske Frimurerorden med allierte storlosjer var i løpet av årene blitt en verdensomspennende organisasjon. Særlig var forbindelsen til USA og England blitt styrket.

Vi som står utenfor kjenner lite til hvordan det internasjonale samarbeide fungerer. Når stormesteren blir intervjuet sier han alltid at Den Norske Frimurerorden er en selvstendig norsk orden som ikke er avhengig av eller styres av utenlandske krefter. Vi kjenner imidlertid fra stormester Færdens opptreden og hendelsene i august 1921 som er beskrevet tidligere, at norsk frimureri styres av en overordnet instans som vi antar befinner seg i utlandet.

Den Norske Frimurerorden har mottatt konstitusjonspatent, først fra England i 1749 og senere fra Sverige i 1891. Enhver storlosje som hører til frimureriets verdensomspennende nett har underskrevet en underkastelses-erklæring som binder storlosjene til en felles ledelse og til et samordnet læresystem for personlig utvikling. Plikten til taushet og kravet til lydighet er rettet mot denne ledelse. Forpliktelsen overføres fra storlosjene videre til de enkelte lokale losjer og til medlemmene.

Innenfor fellesskapet kan medlemmene fritt besøke utenlandske losjer dersom han er utstyrt med frimurerpass. Det må bety at alle er underlagt den samme taushetsplikt og de samme krav til lydighet. Uten denne felles forpliktelse ville besøk fra fremmede losjer kunne avdekke hemmeligheter og derfor ikke kunne gjennomføres. Underkastelseserklæringen binder systemet sammen og knytter det til en overordnet leder. Dette gir organisasjonen internasjonal makt og indre styrke.

For hver fremmed storlosje som Den Norske Frimurerorden har forbindelse med er det oppnevnt en herværende representant og en representant på den fremmede losjens hjemsted. Det skulle i 1939 gi 93 norske internasjonale ambassadører. Ikke alle representanter er oppnevnt.

Noen av våre øverste militære sjefer er oppnevnt som herværende representanter for utenlandske storlosjer. I matrikkelen for 1939 finner vi:

***Generalmajor Ivar Aavatsmark**, Stormesterens Prokurator, statsråd, kommandant på Akershus festning, repr. for The Supreme Council 33 and last Degree Scottish Rite for the Northern Masonic Jurisdiction, Boston, USA, og representant for The Grand Lodge of Montana, Hellena, USA.,

***Major O. Brinchmann Hansen**, repr. for Grande Lodge of Rhode Island & Providence Plantation. Providence, USA.

***Generalmajor Gustav Grüner**, repr. For The Grand Lodge of Utah, Salt Lake City, USA.

***Generalmajor Jacob Hvinden Haug**, repr. For Grand Lodge of Virginia, Richmond, USA, og Grand Lodge of Soberana, de Porto Rica, San Juan.

***Oberst Marcus Pettersen** repr. For Grand Loggia de Chile, Santiago. 5

Lojalitet til utenlandske brødre

Kong Oscar II's norske frimurerbrødre ble i 1880- og 90-årene mistenkt for å gå svenskekongens ærend mot Norges interesser. Kommanderende General ble den gang fra Stortinget spurt direkte om han hadde etterkommet ordre fra Kong Oscar II, som følge av sitt frimureri, noe han benektet.

Blant de mektige brødre i vest, omkring 1940, finner vi den engelske konge George VI som regjerte fra 1936 til 1952. Han rangerte høyest innen det verdensomspennende frimureri. Daværende marineminister senere statsminister Winston Churchill hadde vært frimurer tidligere. Presidenten i USA, Franklin D. Roosevelt, var en fremtredende frimurer med den 32. grad. Det tilsvarer den XI grad i det svenske system.

Norge i 2. Verdenskrig

Da de krigførende parter England og Tyskland, fattet interesse for norsk territorium våren 1940, hadde generalstaben gjennom lang tid bygget opp den hemmelige hæren rettet mot "*indre fiender*", samtidig som de hadde satt verneplikthæren ut av spill. Verneplikthæren besto av vernepliktig og frivillig norsk ungdom. Den hadde ingen spesiell politisk legning utover et nasjonalt sinnelag. Den møtte til mobiliseringsplassene uten innkalling. Målet var å kaste overfallsmennene ut av landet.

Åpent for invasjon

Etter 1935 var den politiske venstresiden ingen trussel mot det etablerte samfunn. Europa var i krig fra høsten 1939. Den hemmelige hæren forble imidlertid intakt og de ubrukelige geværene og kanonene ble ikke satt i brukbar stand slik nasjonale hensyn og den stadig mer truende situasjon skulle tilsi. Intet ble gjort for å rette på disse selvforskyldte svakhetene ved vårt forsvar. Tatt i betraktning den kritiske situasjon som utviklet seg i Europa frem til 1940, må en fortsatt avvæpningen av verneplikthæren sees som et forsøk på å legge landet åpent for invasjon. I noen korte avsnitt vil jeg nevne noen episoder som burde ført til en opptrapping av den norske forsvarsberedskap.

Den 12. 1
annekterte han
diskuterte genera
og Ordensvernet
en delvis mobil
brukes til innkall
som da skulle s
oppsett når et s
pålitelige, ble d
mobilisering må
lenger tid. 1

3. distriktskom
ubrukelige geve
forholdene nå v
Kommanderend
sikkerhetsvakter
at resten av våp

Situasjonen i E
britiske militær
overføre store
Stavanger, Berg
note til de skan
norsk farvann
allierte krigsrå
Planen inklud
malmsfeltene.
ødelegge veier
fredsslutninger
for aksjonen va

Så sent som de
utenriksminist
å bryte norsk r

Den 8
var planen at
landgangsstyrk
hadde som må

Den 12. mars 1938 gikk Adolf Hitler inn i Østerrike. Høsten samme år annekterte han Sudetenland som hørte til Tsjekkoslovakia. Her hjemme diskuterte generalstaben mobiliseringsordningen. På grunn av Sikkerhetvaktene og Ordensvernet som skulle være hemmelige, var det vanskelig å gjennomføre en delvis mobilisering. Det ble diskutert hva slags konvolutter som kunne brukes til innkallingen, offentlige konvolutter, eller nøytrale blanke konvolutter som da skulle sendes uten frimerke. Postverket protesterte. Det ville vekke oppsikt når et stort antall slike konvolutter gikk ut. Ikke alle postbud var pålitelige, ble det bemerket. Så sent som i 1939 var det klart at en delvis mobilisering måtte skje pr. brev eller ved personlig kontakt, selv om det ville ta lenger tid. ¹

3. distriktskommando i Trondheim, mente våren 1939 at ordningen med ubrukelige geværer medførte betydelige ulemper ved mobilisering og at forholdene nå var ganske annerledes enn i 1918. Den 19. mai 1939 vedtok Kommanderende General at det antall våpen som trengtes til å sette opp sikkerhetsvakter og luftforsvar ved mobilisering skulle klargjøres, underforstått at resten av våpnene fortsatt skulle lagres i ubrukelig stand. ²

Situasjonen i Europa tilspisset seg. Den 2. og 3. januar 1940, utredet den britiske militære ledelse muligheten av å okkupere de svenske malmleiene og overføre store styrker til nord og midt Sverige, I planen inngikk å okkupere Stavanger, Bergen, Trondheim og Narvik. Den 6. januar 1940 ble det sendt en note til de skandinaviske regjeringer om at britene ville stoppe malmeksporten i norsk farvann Sverige nektet å samarbeide om dette. 5. februar vedtok det allierte krigsråd å sende hjelp til Finland som kjempet mot Sovjetunionen. Planen inkluderte okkupasjon av byene fra Stavanger til Narvik og de svenske malmfeltene. Svenskene erklærte at de ville rive opp jernbanelinjen og ødelegge veiene østover. Planen skulle settes i verk 20. mars. Så kom fredsslutningen mellom Finland og Sovjetunionen og det angitte hovedmotiv for aksjonen var borte. ³

Så sent som den 5. april møtte den engelske og den franske sendemann opp hos utenriksminister Koht hvor de meddelte skriftlig at de allierte kunne bli nødt til å bryte norsk nøytralitet for å stoppe malmeksporten fra Narvik.

Den 8. april 1940 la engelskmennene ut miner i norsk farvann, deretter var planen at de skulle vente på tysk reaksjon. En engelsk flåtestyrke med landgangsstyrker ombord, ca. 100 000 mann, lå klar i engelske havner, de hadde som mål å okkupere Norge. ⁴

For det første, når generalstaben i denne situasjon ikke var villig til å gjøre mobiliserings ordningen effektiv eller å bringe verneplikthærens våpen i skyteklar stand, er dette, slik situasjonen ble oppfattet, åpenbart en forberedelse til å slippe engelske og franske tropper inn i landet uten å øve motstand, for øvrig en tanke som var bifalt av Arbeiderpartiets ledere.

For det andre bar Arbeiderpartiregjeringen det konstitusjonelle ansvar for at forberedelser på å møte den forventede invasjonen ikke ble gjennomført.

For det tredje kan frimureriet bruke sitt kjennskap til regjeringens unnlaterelser som et pressmiddel.

Norges Geografiske Oppmåling sorterte under generalstaben. Den godkjente i januar 1940 salg av store kartserier til England. Da var allerede store kvanta norske kartter solgt til Tyskland, tross for regelen om at kartter ikke skulle selges til land som var i krig. 6

General Wilhelm Keitel i Wehrmacht har fortalt at det den 23. februar 1940 ble dannet et arbeidsutvalg som skulle forberede invasjonen av Norge. Forberedelsene ble dekket som en intern våpenøvelse, Weserübung, i tyske farvann. Bare få personer blant de øverste tyske militære ledere visste at de innlastede tropper hadde som mål å okkupere Danmark og Norge.

Adolf Hitler sendte sin mann, oberst Hans Piekenbrock til København 3. april hvor han møtte Quisling. Piekenbrock ble meddelt at en engelsk invasjon var ventet og at det var i Norges interesse at tyskerne kom først. Quisling ga under dette møte feilaktige opplysninger om forsvaret av Narvik.

Quisling mente at en tysk okkupasjon burde omfatte hele Norge og ikke bare det sørlige del. Hvis de tyske skip kom overraskende ville de ikke bli beskyttet i første omgang, mente Quisling, forøvrig hadde han folk fra sitt parti plassert i forsvaret, tyskerne ville derfor ikke møte sterk motstand. 12

Den 7. april oppdaget engelske fly at de tyske skipene gikk ut og satte kursen nordover. Norske journalister mottok meldinger om skipenes bevegelser og det ble diskutert i avisene hvor mon alle disse skipene hadde tenkt seg?

Mange, blant dem etterkrigstidens første generasjons historie forskere, har gitt uttrykk for at regjeringens passivitet kom av arbeiderbevegelsens generelle antimilitære holdning og regjeringens manglende bevilgninger til Forsvaret. Dette siste er ikke riktig. Bevilgningene til forsvaret økte fra 316 millioner kroner i 1934 - 35 til 486 millioner kroner i 1939 - 40. 200 millioner kroner ekstra ble bevilget etter krigens utbrudd. Det var store penger den gang, men ikke tilstrekkelig til å rette opp forfallet som strakte seg tilbake til tider lenge før Arbeiderpartiet overtok regjeringmakten.

Krigshand
gjentas he
Jeg velger
provoserer
virket inn
forsvaret n

Den nye
tilhørte Ar
9. April. M
borte. Det
stearinlys.
husket på å
kom ikke in
nærheten.

Ma
var postlag
gang og på
gjennom r
kjennskap t
våpen ved f

Vi fastslår
mottagelsen
arbeiderpart
Tys

Ukjente krig
kvelden den
være tyske,
Fredrik Will
om å skyt
Batterisjefen
i flomlys fra

Oberst Birge
Blücher tidli
kaptein And
senket Blüch
hele Østfold
geværene og

Krigshandlingene i Norge er utførlig behandlet i litteraturen. De skal ikke gjentas her. Derimot er femtekolonnenes virksomhet et nytt interessant område. Jeg velger med hensikt å beskrive et utvalg hendelser som kanskje vil virke provoserende på mange. Hensikten er å vise hvordan lojalitet til frimureriet har virket inn på krigshandlingene. Det er innlysende at en som tjenestegjør i forsvaret må forplikte seg til lojalitet til staten og ingen andre.

Den nye forsvarsminister, oberst i infanteriet, Birger Ljungberg som ikke tilhørte Arbeiderpartiet, beordret delvis mobilisering tidlig på morgenen den 9. April. Mens brevene ble skrevet ut på Akershus Festning, ble elektrisiteten borte. Det ble mørkt og det viste seg umulig å skrive ut innkallelene med stearinlys. Arbeidet ble etter planen overført til Smestad Hotell. Ingen hadde husket på å melde fra til hotellet som var fullt av gjester. Mobiliseringsgruppen kom ikke inn, den ble stående utenfor. Heldigvis bodde et medlem av gruppen i nærheten. Han inviterte alle hjem til seg hvor innkallingene ble skrevet ut.

Mannskapene ble innkalt med fremmøtedag den 11. april. Før brevene var postlagt var kampene mellom tyske sjøstridskrefter og norsk kystforsvar i gang og pågikk hele natten. Det ville være naturlig å beordre full mobilisering, gjennom massemedia. Forsvarsministeren, som oberst, hadde uten tvil kjennskap til at de mannskapene han i så fall innkalte, ikke ville få utlevert våpen ved fremmøte.

Vi fastslår at en engelsk invasjon var forberedt fra engelsk side og at mottagelsen av de engelske styrkene var forberedt av både arbeiderpartiregjeringen og av generastaben.

Tyskerne kom imidlertid først og nøt godt av tilretteleggelsen.

Ukjente krigsskip ble observert av vaktfartøyer i ytre Oslofjord klokken 23. om kvelden den 8. April. Rauøy Fort skjøt varselskudd. Skipene som viste seg å være tyske, passerte Bolærne Fort i 3 600 meters avstand. Fortsjefen, major Fredrik Wilhelm Færden som hadde IX grad i St. Andreaslogen nr 1, ga ordre om å skyte med brissand granater straks skipene kom i skytefeltet. Batterisjefen, K. A. Telle skjøt allikevel varselskudd først. Mens fortet lå badet i flomlys fra skipene gled de inn i tåken.

Oberst Birger K. Eriksen på Oscarsborg festning senket det nybygde slagskipet Blücher tidlig på morgenen 9. April. Jeg mener å huske at Eriksen måtte vekke kaptein Andersen i Drøbak, den pensjonerte sjefen for torpedo-batteriene. Han senket Blücher. Oscarsborg ble erobret fra landsiden 10. April. Dermed var hele Østfold regionen avvæpnet hva verneplikthæren angikk. Viktige deler til geværene og kanonene falt i tyskernes hender.

I Bergen var Willoch sjef. Han fortalte til sin nevø, senere statsminister Kåre Willoch: hva som skjedde. De fleste soldatene hadde hatt 48 dagers rekruttskole for 10 - 15 år siden. Av befalet kom mange til festningen bare få dager i forveien etter å ha vært ute av tjeneste i 22 år uten noen repetisjonsøvelse. Da det tyske angrepet kom hadde festningen 1/3 av full bemanning. Willoch hadde bedt om at miner ble lagt ut, at torpedobatteriet ble bemannet og om en infanteristyrke til forsvar av landsiden. Alt ble avslått.

Willoch beordret ild mot fremmede fly som fløy ulovlig over festningens område. For det fikk han en alvorlig reprimande av admiral Diesen.

Kommanderende Admiral Henry Edward Diesen hadde IX grad i losje nr. 8. 5

Tyske skip ble observert den 9. april om morgenen. De signaliserte at de kom som venner, men da de ble beskytt, svarte de med en morderisk artilleriild og flyangrep, som allikevel ikke gjorde stor skade. Krysseren "Köningsberg" ble skutt i brann, men så ble strømmen tatt i Bergen og festningen hadde ikke noe nødstrømaggregat. Parafinlamper ble tatt i bruk ved kanoner og på kommandoplassen, men lyskasterne kunne ikke brukes. Festningen ble tatt fra landsiden. 11

Overgivelsen av Agdenes fort utenfor Trondheim fikk stor betydning fordi festningen var intakt og straks ble bemannet med tyskere. Det hundret engelskmenn og franskmenn i å komme med forsterkninger til Trondheim. Siden slagfjærene til geværene i distriktet lå lagret på Agdenes ble værneplikthæren i hele Sør-Trøndelag avvæpnet før den rakk å bli mobilisert.

General Laurantzson, sjef for 5. divisjon i Trøndelag, reiste til Værnes og lot alt sitt utstyr stå igjen intakt i Trondheim. Han ga ordre om at alle forberedelser til mobilisering skulle stoppes og at magasinene ikke skulle flyttes ut av byen slik det var gjort forberedelser til. Han uttalte at tyskerne kunne oppfatte det som en uvennlig handling. 9

Jacob Ager Laurantzson, generalmajor, hadde VI grad i losje nr. 9. 5

Engelske krigskip beskjøt fortene på Agdenes. Da ilden ble besvart forsto de at tyskerne hadde inntatt fortene. Skipene trakk seg derfor tilbake. I Trondheim kunne tyskerne overta tungt norsk utstyr som de hadde sterkt behov for.

General Jacob Hvinden Haug var sjef for 2. divisjon og var distriktskommandosjef for Oslo området. Han disponerte fire Gardekompanier hvorav ett var på øvelse på Terningmoen. Det var viktig å forsterke forsvaret av Fornebu som ble angrepet kl. 7.30. Her lå det en norsk styrke på 110 mann.

Garden fikk ved
tilbakekalt kl 8
Christian Halbo
Gardesjefen Joh
Framrykkingen
Lysakerelva. D
tyskere passert

4. Gard
ordre om å gå ti
i land fra Blüch
Som ne
helt fra kong C
Thaulow Peters

Kapitulasjonen
over telefon ti
plasskommand
militær sjef i
fortsette med n
Schnit

Quisling da
Klokken 19.30
hadde tatt mak

"Å redde lan
det opp i"

Fredrik Prytz

Anton Frede
Trøndelag, ha

Samarbeid
Gardesjef Gr
med tyskerne
til tjeneste f
gardeoffisere
Graff Wang
riksdepartem
general Enge

Garden fikk ved 5.30-tiden ordre om å dra til havneområdet i Oslo. Ordren ble tilbakekalt kl 8.00. Ved 8.30-tiden ble 2. Gardekompani under ledelse av Christian Halbert Hielm Winsnes, beordret om å rykke fram mot Fornebu. Gardesjefen Johan Peter Graff Wang, fikk Winsneskompaniet av gårde kl 9.30. Framrykkingen forgikk med busser og de valgte veien om Røa og langs Lysakerelva. Det gikk tre timer før de kom til Lysaker. Da hadde 4 - 500 tyskere passert innover Drammens-veien på vei mot Oslo.

4. Gardekompani under ledelse av Axel Jacob Thaulow Petersson fikk ordre om å gå til Digerud ved Nesodden for å ta seg av tyskere som var reddet i land fra Blücher.

Som nevnt tidligere var Hvinden Haug frimurer og medlem av ordenen helt fra kong Oscar II's dager. Winsnes hadde den VIII grad i losje nr 8, og Thaulow Petersson var seremonimester og hadde VIII grad i losje nr 9. 7

Kapitulasjonen i Oslo foregikk på Akershus festning. Regjeringen ble orientert over telefon til Hamar. Tyskerne anerkjente oberst i festningsartilleriet og plasskommandant på Akershus festning Hans Peter Krag Schnitler som norsk militær sjef i Oslo. Garden skulle holde orden i byen og luftvernet skulle fortsette med norsk mannskap, men skulle bare skyte på engelske fly.

Schnitler hadde VIII grad i losje nr. 1. 5 7

Quisling danner regjering

Klokken 19.30 den 9. april sto Quisling frem i NRK og proklamerte at han hadde tatt makten og dannet regjering for som han sa:

"Å redde landet ut av den desperate situasjon som våre politikere hadde brakt det opp i"

Fredrik Prytz ble finansminister i Vidkun Quislings Regjering.

Anton Frederik Winther Jakhelln Prytz, kaptein, Storfosen Gods, Sør-Trøndelag, hadde VIII grad i losje 8. 5

Samarbeid med tyskerne

Gardesjef Graff Wang og kommandant Schnitler innledet et nært samarbeid med tyskerne og Quisling. Sistnevnte ba om å få avgitt gardekaptajn Winsnes til tjeneste for seg, Winsnes var medlem av Nasjonal Samling. To andre gardeoffiserer oppsøkte Quisling for å avlegge troskapsed. Quisling innkalte Graff Wang og krevde at Garden skulle holde vakt utenfor Stortinget, utenriksdepartementet og foran hotell Continental hvor han selv og den tyske general Engelbrecht holdt til.

10. I FRIMURERIETS HJEMLAND

Prinsen av Wales, den senere kong Edward VIII, var i 1922 Senior Warden of Englands Grand Lodge. Fra 1924 var han provinsialmester i Surrey. Under storstreiken i 1926 hadde kommunistpartiet stor fremgang. I samfunnsbevarende kretser fryktet man denne utvikling. Det kunne gå som i Russland hvor Zsarfamilien var blitt slaktet ned få år tidligere. Labourpolitikere som forsøkte å bli medlem av en losje ble avvist. I dette lå en risiko for at Labour med tiden kunne komme til makten og forby hele frimureriet slik Mussolini hadde gjort i Italia i 1925.

Prins Edward tok opp dette spørsmålet med sine losjebrødre i Parlamentet. På den tid var 70 medlemmer av overhuset aktive frimurere inkludert 4 kongelige prinser, 4 grever, 2 marquesser, 15 earls, 10 viscounts og 34 baroner. I Underhuset satt ytterligere syv Grand Officers. På prinsens anbefaling ble det i 1929 opprettet en ny Losje, "*New Welcome Lodge*" som fikk nr. 5139. Her fikk Labour-parlamentmedlemmer adgang om de ønsket. Det var på høy tid. Ved valget i 1929 fikk Labour 287 plasser. 9 De som gikk inn i losjen ble konfrontert med frimureriets grunnleggende krav som ville føre klassekampen til consensus. Krav nr. 2 påla en frimurer: "*Ikke å delta i komplott eller konspirasjon rettet mot nasjonens fred og velferd*" Dermed var det lagt en demper på trangen til å lage revolusjon. Eksistensen av "*New Welcome Lodge*" er holdt hemmelig frem til 1980-årene.

I 1940 regjerte kong Georg VI (1895 – 1952). Han var selv stormester. Da hans datter senere dronning Elizabeth II giftet seg med prinsgemal Phillip, forlangte kong Georg at Phillip skulle gå inn i frimureriet Phillip holdt sitt løfte, men han stoppet ved II grad og viste liten interesse for ordenen. 1 Da kong Georg VI døde i 1952, opphørte den kongelige kontroll og styring av engelsk frimureri. 200 år hadde satt spor. Grand Lodge med sine tre grader finnes overalt. Over denne sto det mindre kjente høygradsfrimureri hvor de særlig utvalgte menn befant seg. Veien til karriere, enten det gjaldt i det militære, i det offentlige eller på det private området, gikk gjennom frimurerlosjen.

Alliansen med England

Norge kapitulerte aldri overfor de tyske overfallsmenn. Da de engelske, de polske og de franske styrkene ble trukket ut av landet etter to måneders kamp, besluttet kong Haakon VII at han selv, kronprins Olav, regjeringen og deler av generalstaben, skulle dra til England og fortsette krigen derfra

Unni Diesen, som var utenriksminister Halvdan Kohts sekretær skriver:

"De første regjeringsmøtene i november førte til stadig nye sammenstøt mellom Koht og de andre om et spørsmål som er meget viktig, fordi det berører fremtiden og den politikk som Norge skal føre etter krigen. Saken er at engelskmennene vil ha oss med i en militærallianse som skal fortsette også i fredstid.

Det er meningen at England skal overta ansvaret for vår sikkerhet. Koht mente det ikke var forsvarlig å gå med på dette, det gikk ut over den fullmakt regjeringen hadde. Han hadde utarbeidet et forslag til endring av punkt 3 i det britiske forslaget, slik at det kunne bli mindre bindende for Norge. Han mente, at avtalen i den form britene hadde foreslått, ville svekke Norges selvstendighet.

Men mange av regjeringens medlemmer ville uten videre akseptere den engelske formuleringen, idet deres språkkunnskaper ikke var tilstrekkelige til å se en, kanskje litt subtil, nyanseforskjell i uttrykkene. Bare Nygaardsvold og Hjelmtvedt var enige med Koht. Heldigvis var det full enighet om at spørsmålet ikke skulle avgjøres på stående fot, saken ble derfor forelagt for kong Haakon.

Med en gang Kongen fikk se det britiske utkastet, slo han straks ned på punkt tre og hadde mange betenkeligheter. Blant annet var det hensynet til folkemeningen i Norge. Hans Majestet, med sin solide utenrikspolitiske og folkerettslige skolering, og sitt grundige kjennskap til det engelske språk, var straks klar over faren ved å gå med på avtalen slik den nå var tenkt formet.

De som hadde ivret for å godta det engelske forslaget uten endringer, ble ganske lange i ansiktet da Kongen kritiserte det. De visste at kong Haakon var engelskvennlig" 2.

Punkt tre i det engelske forslag fra 13. november 1940, erklærte at:
"det eneste grunnlag for varig fred er et frivillig samarbeid mellom frie nasjoner i et militært, økonomisk og sosialt sikkerhetsnett og at regjeringene ville arbeide for dette i krig som i fred" 3

Striden sto om Norge skulle fortsette nøytralitetspolitikken etter krigen og derved selv avgjøre forholdet til sin mektige nabo i øst, eller inngå en allianse med England. I sin ytterste konsekvens kunne Norge med dette bli underkastet et fremtidig engelsk overherredømme,

Etter lange diskusjoner ble forslaget godtatt av Regjeringen. Flertallet ble ledet av Oscar Torp, Trygve Lie, Terje Wold og Arne Sunde. Disse fire er regnet som pådrivere for en samarbeidsavtale som skulle vare også etter krigstiden. Stortingsvedtaket på Elverum den 9. april 1940 ga regjeringen enstemmig fullmakt til å:

"Gjøre alle vedtak som er påkrevd for å vareta rikets interesser inntil Stortinget - etter samråd mellom regjeringen og presidentskapet - kan sammenkalles på ny". 4

Avtalen slik den er gjengitt ovenfor er skrevet ned av det Kongelige justis- og politidepartement i London i april 1945. Den gir ikke fullmakt til å inngå en avtale med England for fremtiden. Det er vel innlysende at i den prekære situasjon på Elverum i 1940, ville regjeringen ikke kunne få fullmakt til å avgjøre Norges fremtidige politikk. Tross dette skrev Terje Wold i sin dagbok:

"Det første spørsmål som oppstår er om vi har fullmakt til å gå inn en slik avtale. Jeg mener ja. Regjeringen har Stortingets fullmakt, og denne fullmakt kan ikke tolkes slik at vi bare har fullmakt til å føre krig, men ikke fullmakt til å slutte avtaler og treffe de disposisjoner som er nødvendige for å sikre freden. Det neste spørsmål blir så realiteten. Er det klok og riktig politikk av oss å erklære at vi i krig og fred har til hensikt å arbeide sammen for å oppnå frivillig samarbeid av frie folk i et system av militær, økonomisk og sosial sikkerhet - som er det eneste grunnlag for varig fred. Jeg forstår ikke annet enn at det må være helt riktig å gå med på dette. På hvilken annen måte kan vi oppnå varig fred?" 5

Utenriksminister Koth trekker seg

En rekke aksjoner ble satt i gang. De tok sikte på å fjerne de regjeringsmedlemmer som gikk imot flertallet. Utenriksminister Koht følte seg angrepet som person. Dette kom i tillegg til de politiske motsetningene, som oppsto. Koht trakk seg som utenriksminister og overlot vervet til Trygve Lie .

Forsvarsminister Ljungberg og general Fleischer settes tilside

Forsvarsminister Ljungberg ble beordret som militærattache i Washington, som forsvarsminister overtok Oscar Torp.

Torp beordret general Carl August Fleischer til leder for de norske styrkene i Canada. I Canada fantes ingen norske styrker om vi ser bort fra flyskolen i Toronto. Den sto under ledelse av Ole Reistad. Beordringen til Canada var en klar degradering av general Fleischer, han ble plaget av depresjoner og begikk selvmord .

General Carl August Fleischers innsats

General Fleischer kom til England i juni 1940 etter en seierrik kamp mot tyskerne i Narvik. Fleischer var den første general i 2. verdenskrig som klarte å drive tyskerne tilbake og påføre dem tap på bakken. Under kampene viste han betydelig organisasjonstalent og kampvilje. Avskåret som han var fra det sørlige Norge, gjorde han hele den nordlige landsdelen til et forsyningsområde for den militære innsatsen. Busselskapene påtok seg transportoppdrag. Det ble sydd forvinningsdrakter. Den betydelige fiskeindustrien supplerte forsyningene, vernepliktige og frivillige ble utdannet til å bli effektive soldater.

Narvik ble gjenerobret fra tyskerne med støtte fra engelske, franske og polske styrker. De tyske styrker ble presset mot svenskegrensen, men da det var en eller to dager igjen til tyskerne var totalt nedkjempet, ble de allierte styrker trukket ut for å settes inn på Kanalkysten. General Fleischer ble beordret til å bli med til England.

General Fleischer sto utenfor den frimurerdominerte kretsen som ledet generalstaben. Han var motstander av å bruke militærpersonell til politiske formål. På spørsmål om å frigi personell til den "*hemmelige hær*" var Fleischer ikke villig til å avgi mer enn 50 mann.

Fleischer mente at evne og vilje til militært forsvar er betingelsen for Norges eksistens som fri selvstendig nasjon. Selv om vi beslutter å være nøytrale i en konflikt, er det nødvendig å kunne forsvare nøytraliteten med våpenmakt, ellers har den ingen verdi, mente Fleischer. Likeledes var det av betydning at Norge hadde egne militære styrker som kunne overta kontrollen av norsk territorium og hevde vår suverenitet når krigen var over.

General Fleischers samarbeidspartnere

General Fleischer så det som sin oppgave å organisere de norske vernepliktige og frivillige mannskapene i England. Dette arbeide var allerede kommet i gang. Major Carl Johan Eckersberg Stenersen hadde i løpet av kort tid rukket å samle og forlegge de norske mannskapene i den skottske byen Dumfries hvor han organiserte militær opplæring.

Stenersen hadde tjenestegjort under general Steffens på Vestlandet.

Da kampene var over dro han straks med fiskeskøyte til England. Stenersen hadde tidligere engasjert seg i "*Samfunnsbevarende virksomhet*." Han hadde deltatt i Fedrelandslaget. Han var en av drivkreftene i Leidangen, han lot seg fascinere av nazistiske ideer og han deltok i Nasjonal Samlings valgkamp i 1933. En periode var han hirdsjef hos Quisling. 10

Stenersen hadde IV/V grad i St. Andreaslogen nr 1, Oscar til den flammende Stjerne. 11

Det lot ikke til at Stenersens tidligere nazitilhøveligheter var til hinder for hans fremgang i England. De fleste høytstående engelske offiserer tilhørte engelsk

frimureri. Stenersens frimurertilknytning kunne oppfattes som en garanti for hans lojalitet.

Utpå høsten 1940 fikk Stenersen nær kontakt med oberst Sir John Aird. Han var en høyt dekorert britisk aristokrat fra et av garderegimentene. Han hadde i lange perioder vært adjutant for Prince of Wales. Det er sannsynlig at Sir John Aird var frimurer. Prince of Wales kunne neppe gjøre seg nytte av en sekretær som sto utenfor broderskapet. Sir John kjente alle som var verdt å kjenne i det engelske militære etablissement. Det var hans fortjeneste at samarbeidet med den engelske administrasjonen alltid gikk knirkefritt.¹²

Foruten disse to i general Fleischers nære omgivelser var hans venn general Arne Dagfin Dahl, kampfelle fra Narvikfelttoget og leder for Alta Bataljon, knyttet til frimureriets lojalitetssystem. A. D. Dahl hadde III grad i St. Johanneslosjen St. Olaus til de tre Roser. Admiral Henry Edward Diesen hadde IX grad i Den Norske Store Landsloge.¹¹ Dette skapte avstand til de personer general Fleischer skulle samarbeide med. Han ble stående utenfor og fikk aldri fullt innblikk i det som rørte seg i og omkring den organisasjon han skulle lede

Oscar Torp har tidligere uttalt at *"Norge verken kunne eller skulle føre krig."* Torp ville legge ned hele Det norske Forsvaret og opprette en slags vakt- eller politistyrke. Det var på denne bakgrunn tanken oppsto å overlate sikkerhetspolitikken til England. I Torps øyne var det ikke bruk for den divisjonen Fleischer ville trene opp, med sikte på gjenerobring av Norge. Det skulle snart vise seg at all militær aktivitet rettet mot Norge under krigen ble ledet av engelskmenn uten at den norske regjering var tatt med på råd.

Det var vanskelig å finne tilfredsstillende erstatning for general Fleischer. Det fantes ingen med hans krigserfaring og ansiennitet. Torp festet seg ved tidligere militærattache i Finland, major Wilhelm von Tangen Hansteen. Han ble tilkalt fra Sverige, ble utnevnt til generalmajor og beordret midlertidig som forsvarssjef. Oscar Torps nære venn rittmester Bjørn Christophersen ble utnevnt til oberst og beordret til stabsjef Som nevnt tidligere var Bjørn Christophersen medlem av frimurer-ordenen.

Kyniske metoder

Torkel Hovland sier i sin bok om general Fleischer:

"Det påstås at Londonregjeringen brukte kyniske metoder for å fjerne ledere som sto i veien for politiske og personlige ambisjoner. Det gjelder Koht, Fleischer, forsvarsminister Ljungberg og stortingsrepresentant Mowinckel. Alle ble fjernet gjennom kynisk manipulasjon, konstruksjon av vikarierende prinsipielle begrunnelser og bakvaskelse. Ingen fikk noen åpen ærlig begrunnelse for hvorfor de ble støtt ut i mørket. Metodene som ble brukt ga

dem store personlige problemer, og det var trolig flere enn Fleischer som var på randen av selvmord. Hovedaktørene bak alle disse aksjonene var utvilsomt maktpolitikere fra Tranmæls stall, Trygve Lie og Oscar Torp... ” 13

De endringer som skjedde forandret den politiske balansen i Regjeringen. Allerede den 22. april 1940, i Norge, ble stortingsmann og major Sven Nielsen, etter anbefaling fra Høyre, trukket inn i Regjeringen. Sven Nielsen hadde II grad i St. Johanneslogen Stella Polaris i Tromsø. 11 Fra Hjemmefrontledelsens side ble det øvd påtrykk for at finansrådmann Paul Hartmann skulle få plass i Regjeringen. Hartmann tiltrådte Regjeringen høsten 1941. Med disse to var så vel frimureriet som Hjemmefrontledelsen, det vil si den skjulte maktelite, representert i Londonregjeringen.

Det ble Trygve Lie som sammen med den engelske utenriks-ministeren Anthony Eden, den 28. mai 1941, undertegnet samarbeidsavtalen mellom England og Norge. Avtaleutkastet var gjenstand for forandringer og korreksjoner til det siste. Selve avtaleteksten ble gradert som hemmelig dokument. Bare den politiske innledningen ble gjort kjent i et pressekommuniké. 6 Trygve Lie og hans nærmeste var de eneste norske som kjente avtalens ordlyd fullt ut. Avtalen ble holdt hemmelig antagelig fordi regjeringen hadde gått utover sin fullmakt, og at partene ikke ville stimulere propagandaen hjemme som påsto at Regjeringen hadde solgt Norge til England.

Hemmeligholdet førte til vanskeligheter senere da norsk etterretnings-tjeneste skulle opprettes. Avtalen kullkastet forhandlingene om et nordisk forsvarsforbund. Det er frem til i dag uklarhet omkring denne avtalen.

Det er nå gått mer enn 60 år. Det er på tide at denne avtale som vi kanskje fortsatt er bundet av, blir gjort kjent.

Trygve Lies atlantehavspolitik

15. desember 1940 holdt Lie tale i BBC. Den falt i god jord. Det sies at ideen og tankene bak talen skal ha kommet fra historikeren dr. Arne Ording, som var Lies venn og medarbeider. Tankene Lie fremsatte støttet imperialistiske ideer som rørte seg hos så vel Winston Churchill som hos Franklin D. Roosevelt.

I The Times redaksjonelle omtale dagen etter heter det:

“...skildret Trygve Lie hvordan det norske folks syn hadde forandret seg ved den kamp for sin eksistens og uavhengighet som nazioverfallet hadde foranlediget i Norge. Han innrømmet “åpent at den skandinaviske enhet og den skandina-viske nøytralitet som tidligere ble betraktet som et bolverk, ikke var tilstrekkelig. Det norske folk har ved sin handlemåte vist at det ikke har til hensikt å underkaste seg den “nye ordning” som de nazistiske makthavere ved hjelp av en håndfull lokale tyranner har forsøkt å tvinge landet inn i.. Det man

har å gjøre er å skape et intimt samarbeid med de frie nasjoner som Norge er forbundet med i den felles kamp for friheten. Og han gjorde det klart at etter norsk oppfatning var dette samarbeid ikke bare knyttet til kampen for seier og befrielse, men forutsetter også "en tilstand" som må og skal vare etter krigen."

Talen ble starten på en utvikling som førte Norge inn i NATO og som ga Trygve Lie status som internasjonal politiker. Den bidro til hans utnevning til stillingen som De Forente Nasjoners første generalsekretær... Et memorandum fra Foreign Office i mars slo fast at de mål Trygve Lie fremla for Britene synes så vidtgående at ingen norsk regjering verken i London eller senere ville enes om disse. Ifølge memorandumet slo Trygve Lie fast at etter hans oppfatning burde freden i det nordlige Atlanterhavet opprettholdes gjennom et samarbeide mellom USA, Storbritania og Norge i forsvaret av Grønland, Island og Færøyene ved opprettholdelse av baser på disse øyene. Island burde herunder få sin selvstendighet. Norge ville gjerne ha Færøyene og både Storbritannia og De Forente Stater skulle få baser i Norge ⁷

Statsminister Nygaardsvold støttet ikke Trygve Lies forslag til atlanterhavspolitik. Han uttalte til Hjemmefronten at: "Disse forholdsregler vil bli foreløpige, og regjeringen ønsker selvsagt ikke å binde det norske folk til noen bestemt politikk i fremtiden. Det gjelder også utenrikspolitikken." ⁸

Kilder:

- 1 Fred L. Pick. and G. Norman Knight, *The Pocket History of Freemasonry*, side 326, Frederick Muller Limited, London 1983.
- 2 Unni Diesen, *Kvinne i Krig*, side 203, Cappelen, Oslo 1965
- 3 Olav Riste, *Londonregjeringen*, side 63, Det Norske Samlaget, Oslo, 1995.
- 4 Samling av provisoriske anordninger m v 1940 – 1945. utgitt av det Kongelige Justis- og politidepartement, p. t. London, april 1945.
- 5 Trygve Lie, *Med England i Ildlinjen*, Tiden Norsk Forlag, Oslo, 1956.
- 6 Olav Riste, *Londonregjeringen*, side 69.
- 7 Torkel Hovland, *General C. G. Fleischer*, side 292.
- 8 Hovland, side 310.
- 9 Martin Short, *Inside The Brotherhood*, s 566 Crafton Books, London, 1990.
- 10 Hovland, side 253.
- 11 Den Norske Frimurerorden, matrikkel 1939.
- 12 Hovland, side 261.
- 13 Hovland, side 408.

11. EINAR GERHARDSSENS SAMLINGS REGJERING

Vår første såkalte frie regjering etter tyskernes tilbaketog var oppnevnt av "Kretsen", "Kretsen" hadde oppnevnt seg selv. Den fremsto som leder av Hjemmefronten, Hjemmefrontens oppgave var å bekjempe nazistene og de som samarbeidet med de tyske okkupanter. Hensikten var å gjenopprette vårt demokrati, dvs den samfunnsorden vi hadde før tyskernes angrep. I det viktige tidsrom, de første måneder under gjenoppbyggingen av landet, var imidlertid demokratiet satt ut av funksjon. Ansvaret for at vi fikk dette mellomspill lå hos statsminister Johan Nygaardsvold som lot seg presse til å gå av før det var holdt nytt stortingsvalg, og en regjering utgått fra et nyvalgt Storting kunne overta. Den som presset Nygaardsvold var "Kretsen".

Samlingsregjeringen ga inntrykk av at den var satt sammen med deltagere valgt fra partiene. Det var antagelig riktig når det gjalt Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen som fikk seks statsråder og Norges Kommunistiske Parti som fikk to statsråder. De øvrige syv statsråder utpekt av Einar Gerhardsen ble påstått å tilhøre de borgerlige. De var i virkeligheten partiløse. Kun en av de syv hadde i en periode vært medlem av et politisk parti. Få hadde politisk erfaring fra tidligere virksomhet. Industrilederen **Egil Offenbergh** hadde representert Høyre i Oslo bystyre og hadde hatt en løslig kontakt med Høyres ledelse. **Tor Skjønsberg** påsto at han "hadde stemt med Høire hele sitt liv". Om **Johan Cappelen** ble det sagt at han "antagelig var å regne som høyremann". Dette er kriterier som vanligvis ikke fører til partirepresentasjon i noen regjering. Stortingspresident Hambro godtok da heller ikke disse tre som Høyres representanter. Han protesterte, men ga seg for ikke å hindre regjerings-dannelsen. Han var senere nådeløs i sin kritikk av Gerhardsen.

Conrad Bonnevie-Svendsen ble godtatt av partilederne som representant for Kristelig Folkeparti til tross for at han aldri hadde vært i kontakt med partiet. Det er forøvrig bemerkelsesverdig at Kristelig Folkeparti overhodet skulle få en mann i regjeringen. Partiet ble dannet i 1933, Det fikk da en representant på Stortinget. Ved valget i 1936 fikk partiet to stortingsrepresentanter, hvilket ikke skulle gi grunnlag for deltagelse i noen regjering.

Conrad Bonnevie-Svendsen var imidlertid frimurer med IX grad i St. Johanneslogen St. Olaus til den hvite Leopard, ifølge matrikkelen fra 1939. 6. I 1946 ble han utnevnt til Ridder og Kommandør av Det Røde Kors og hedret med den XI grad Han har fungert som O.H.P, Ordenens Høye Prelat. Det vil være naturlig å betrakte Conrad Bonnevie-Svendsen som frimurenes representant i regjeringen.

Hjemmefront Ledelsen styrket sin posisjon ytterligere ved at sjefen for Milorg, **Jens Chr. Hauge** ble ansatt som regjeringens sekretær. Dette var en tilfredsstillende løsning fordi Hauge var for ung til å bli medlem av regjeringen. Under okkupasjonen var Hauge oppnevnt som den eneste ansvarlige nordmann som de allierte i vest ønsket å stå i kontakt med. Hauge var ikke medlem av Arbeiderpartiet, men meldte seg inn etter at han var blitt statsråd i Einar Gerhardsens andre regjering.

Det skapte strid at **Trygve Lie** og **Oscar Torp** fra Londonregjeringen ble med i Samlingsregjeringen. Det gjorde det vanskelig å granske Londonregjeringens disposisjoner.

Fast ansatte politikere

Under Samlingsregjeringen ble Norges politikk fastlåst for mange ti-år fremover. I den korte periode Samlingsregjeringen varte var det mulig å besette alle viktige stillinger med "egne" folk. Det betydde i praksis at etter rekonstruksjonen var Arbeiderpartifolk å finne i fremtredende posisjoner overalt, i departementene og i de mange styrer og i direktoratene som ble opprettet. Werna Gerhardsen, Einar Gerhardsens kone, satt for eksempel i ikke mindre enn 250 styrer og utvalg. Dette ga innsyn i det som skjedde på de fleste områder. I motsetning til de valgte politikere som kunne kastes ved neste valg, satt de ansatte byråkrater i sine stillinger til de ble pensjonert.

Demokratiet ble ytterligere svekket ved fullmaktlovene. Med Arbeiderpartiet i flertall etter 1945 valget, vedtok Stortinget lover som kunne tolkes med en viss frihet, hvorved de fast ansatte embetsmenn fikk politisk makt.

Frimurernes posisjoner

I 1939 hadde Den Norske Frimurerorden 10 680 medlemmer. Høyesterettsadvokat **Hans Johndal Rønneberg** var stormester frem til sin død 6. sept 1941. Stormesterens prokurator, generalmajor **Ivar Aavatsmark**, overtok styret Aavatsmark var representant for Supreme Council 33. and last Degree, Scottish Rite, og for the Northern Masonic Jurisdiction i Boston USA. Han var også norsk representant for The Grand Lodge of Montana. Aavatsmark sto således i nær kontakt med amerikanske frimurere. Embetet som stormester gikk over til generalmajor **Jacob Hvinden Haug** 13. juni 1946. Han var som nevnt sjef for 2. distriktskommando. Etter episodene de første kamp dagene, ledet han kampene gjennom Gudbrandsdalen til kapitulasjonen i Åndalsnes i 1940.

Arbeiderpartiets ledere ga frimureriet fritt spillerom. De kunne bygge ut sitt maktapparat uten å støte på hindringer. Frimurerne viste særlig interesse for rettsvesenet og påtalemyndigheten. I 1947 var følgende ansatt som høyesteretts-dommere:

Thorleif Ferdinand Schjelderup, tidligere medlem av "Kretsen". Han var ikke frimurer, men gjenopptok sin stilling som høyesterettsdommer fra før krigen.

Anton Cathinco Stub Holmboe, ble Den Norske Frimurerordens stormester fra 11. september 1962 til 19. mai 1969. Holmboe var æresmedlem av Den Danske Frimurerorden, æresmedlem av Den Islandske Frimurerorden og æresmedlem av Die Grosse Landesloge der Freimaurer von Deutschland.

Terje Wold, hadde I grad i St. Johanneslogen St. Olav til det gjenreiste Tempel. Terje Wold var høyesterettsjustitiarius fra 1959 til 1969.

Carl Kruse-Jensen, ordenens tilsynsmester, representant for Supreme Council 33. degree Southern Jurisdiction USA, og representant for Grand Lodge of Canada. 8-9

Med disse utnevnelser fikk vi høyesterettsdommere som sto i et avhengighetsforhold til frimurerordenen med de forpliktelser det innebar.

Rettsoppgjøret

Rettsoppgjøret etter 2. Verdenskrig, pågikk i et rettsapparat hvor frimurere hadde fått innpass. Oppgjøret førte til splittelse og bitterhet hos mange. 90 000 personer ble anklaget for landsforræderi etter landssvik-forordningen. Ca 40 000 ble straffet med fengsel, bøter og tap av statsborgerlige rettigheter. Intet annet land har straffet sine borgere så strengt som Norge.

Den bakenforliggende hensikt var åpenbart å dekke generalstaben og Arbeiderpartiets forsømmelser. Jo sterkere man kunne gå ut mot medløperne, nazistene og papirmedlemmene i Nasjonal Samling, desto klarere fremsto disse grupper som årsak til det norske folks lidelser under den tyske okkupasjon.

Vidkun Quisling dømt til døden

Aldri har en sak av så alvorlig karakter og så stort omfang blitt behandlet så hurtig som saken mot Vidkun Quisling. Quisling ble arrestert i mai 1940. Han ble anklaget for landsforræderi i vårt ettleds rettsystem, og dømt til døden. Anken ble omgående behandlet av Høyesterett. Quisling søkte ikke om benådning og allerede den 24. oktober 1945, ble Quisling henrettet på Akershus festning.

De som dømte Quisling må alle ansees som inhabile. Så godt som alle dommere i landet var på denne tid oppnevnt av Samlingsregjeringen som igjen var oppnevnt av "Kretsen". "Kretsen", hadde oppnevnt seg selv. Det fantes således intet demokratisk grunnlag for å oppnevne dommere, med mindre Nygaardsvold hadde fortsatt som regjeringssjef. Det naturlige ville være å vente til etter stortingsvalget som ble holdt i oktober 1945 for første gang på 9 år.

Fra det nye Storting utgikk ny regjering. Det ville vært rimelig og betryggende om Quisling-saken var blitt overlatt til den nye folkevalgte regjering fremfor at

han ble dømt av en høyesterett utpekt av en selvoppnevnt regjering som ikke hadde den nødvendige parlamentariske bakgrunnen. Dødsdommen pekte ut Quisling som den som sto bak tyskernes okkupasjon av Norge. Når vi i ettertid ser hva som foregikk i generalstaben, i arbeiderpartiets ledelse, og frimureriets politiske aktiviteter, forstår vi at Quislings politiske betydning er sterkt overdrevet.

Om Quisling hadde fått leve ville han ha kunnet gi interessante opplysninger om de politiske forhold hos Generalstaben. Kanskje kunne han ha endret etterkrigstidens historieoppfatning.

Quisling ble dømt for landsforræderi fordi han arbeidet for å trekke Norge inn i det nye verdensrike Adolf Hitlers var iferd med å skape. Quislingdommen vil bli retningsgivende for fremtidige landssvikdommer. Juridisk sett er det neppe forskjell på å støtte Adolf Hitler og å arbeide for at Norge skal trekkes inn i sionistenes nye verdensorden. Sett på denne bakgrunn der det forbausende hvor lite avskrekkende effekt dødsdommen over Quisling har på de av dagens politikere som åpenlyst arbeider for å eliminere Norge som nasjonalstat og overføre våre fellesverdier til utenlandske krefter.

Einar Gerhardsen feilinformerer

Einar Gerhardsen, forteller om sine nye venner fra krigstiden og om Hjemmefrontledelsen som han påsto ikke hadde politiske ambisjoner og derfor hadde oppløst seg selv i 1945. I boken *"Felleskap i krig og fred"*, utgitt i 1970, sier han i et avsnitt som heter *"Åpent og ærlig samarbeid"*:

"Det har vært snakket om maktkamp i forbindelse med regjeringdannelsen i 1945. Jeg kan ikke forstå at det er deknning for en slik karakteristikk. Hjemmefronten var ikke opptatt av å få politisk makt. Den oppløste seg selv, og den advarte mot opprettelsen av organisasjoner som ville ha holdt liv i bevegelsen eller deler av den. Hjemmefrontens ledelse støttet Paal Bergs kandidatur som statsminister, men nøyde seg med å beklage at hans forsøk ikke førte frem. Den tok ikke opp noen kamp. Når Hjemmefrontens ledelse i neste omgang støttet en kandidat fra Arbeiderpartiet, så tyder ikke det på at den var ute etter makt for sin egen del..."

Arbeiderpartiet var det første parti som åpent gikk inn for Paal Berg som statsminister i en samlingsregjering med borgerlig flertall. Kan noen tro at Arbeiderpartiet ville valgt en slik linje dersom det hadde vært opptatt av å få politisk makt? Som jeg før har nevnt så tenkte vi selvfølgelig på partiet. Det var vår plikt som tillitsmenn å gjøre det. Men under krigen hadde vi lært å kjenne et annet og større fellesskap enn det vi kjente fra arbeiderbevegelsen alene. Vi hadde lært å kjenne fellesskap med alle dem, som hjemme og ute, kjempet med i Norges kamp mot nazistiske undertrykkere - og for frihet, rettssikkerhet og demokrati. En ny og underlig opplevelse. Møtte vi egne partifeller som ikke var helhjertet med i denne kampen, så ville vi helst ikke ha

*moe med dem å
engasjert i Norg
var gode nordme
oss selv var de
hadde det på sam*

*Da jeg i
med dem mang
hjemme i deres
ærlig samarbeid
hektiske frigjori
kjente fellesskap
mening nei. I hj
få et samlet fo
krigsherjet land
ønske. Og jeg
partiene. For m
med arbeiderb
fellesskap vi ha*

Kilde

1 Haakon
Tiden N
2 Statsmi
virksom
utgitt a
3 Nygaar
4 Nygaar
5 Nygaar
6 May-B
Senterp
Oslo, 2
7 Ohmar
8 Statsk
9 Den N
10 Ivar K
158, A
11 Trygv
Forlag
12 Alfred
verden
13 Einar
Tiden

noe med dem å gjøre. Møtte vi tidligere politiske motstandere som nå var engasjert i Norges kamp, så kjente vi fellesskap med dem. Vi oppdaget at det var gode nordmenn og verdifulle mennesker i den borgerlige leir, og at det hos oss selv var de som ikke holdt mål. Jeg vet at de på den borgerlige siden hadde det på samme måten.

Da jeg i 1945 møtte igjen gamle venner fra hjemmefrontarbeidet, og med dem mange nye som var kommet til, så kjente jeg meg med en gang hjemme i deres miljø. Jeg hadde en følelse av at vi møtte hverandre i åpent og ærlig samarbeid. Det var nettopp det som gjorde dette samarbeid, i noen korte hektiske frigjørings dager, så verdifullt. Var det noen motsetning i dette, at man kjente fellesskap både med den nasjonale front og med sitt parti? Etter min mening nei. I hjemmefronten var man ved frigjøringen oppfylt av ett ønske: å få et samlet folk til å sette kreftene inn i arbeidet med å bygge opp et krigsherjet land. Jeg vet at Arbeiderpartiets ledelse var oppfylt av det samme ønske. Og jeg har grunn til å tro at det var slik også i de andre politiske partiene. For mitt eget vedkommende kan jeg si at jeg kjente meg solidarisk med arbeiderbevegelsen og det den sto for. Og jeg kjente troskap mot alt det fellesskap vi hadde kjempet for under krigen 13.

Kilder:

- 1 Haakon Lie, *Skjebneår 1945 - 1950*, side 16 - 19.
Tiden Norsk Forlag, Oslo 1985.
- 2 Statsminister Johan Nygaardsvold, *Beretning om den norske regjeringens virksomhet, fra 9. april til 25. jun 1945*, side 25.
utgitt av Stortinget 1947.
- 3 Nygaardsvold, side 26.
- 4 Nygaardsvold, side 27.
- 5 Nygaardsvold, side 34.
- 6 May-Brith Ohman Nielsen, *Bondekamp og Markedsmakt, Senterpartiets historie 1920 - 1959*, side 302, Det norske Samlaget, Oslo, 2001.
- 7 Ohman Nielsen, side 312.
- 8 Statskalenderen for 1947.
- 9 Den Norske Frimurerordens matrikkel 1972 og tidligere.
- 10 Ivar Kraglund og Arnfinn Moland, *Norge i Krig*, bind 6, side 158, Aschehoug, Oslo 1987.
- 11 Trygve Lie, *Med England i ildlinjen* side 246, Tiden Norsk Forlag, Oslo, 1956.
- 12 Alfred Olsen, *B'nai B'rith, Sionismens planer for overtakelse av verdensherredømmet*, Oslo, udatert, 1991?
- 13 Einar Gerhardsen, *Fellesskap i krig og fred. Erindringer, 1940 - 45*, Tiden Norsk Forlag, Oslo, 1970

12. ORGANISASJONEN "ALFA"

Forfatterne Hans Henrik Ramm og Johan M Setsaas har gjort undersøkelser omkring en hemmelige organisasjonen de kaller "*Den fjerde tjeneste*." som "*Alfa*" er en del av. "*Alfa*" kan tenkes å være frimurerdominert, derfor tar jeg beretningen om med her.

Avsnittet nedenfor er hentet fra Ramm og Setsaas bok "*De var Furre var*", utgitt i 1999:

"*De*" er et hemmelig nettverk i Norge som undertegnede forfattere har vært på jakt etter i mange år. Vi har kalt dette nettverk "*den fjerde tjeneste*". I denne boken har vi kalt det "*de gamle*", "*nettverket*" eller "*systemet*". Selv kaller de seg "*Alfa*". Dette nettverk ble etablert av Jens Chr. Hauge like etter krigen bl. a. på oppfordring fra amerikansk etterretning som ikke stolte på den ordinære norske E-tjenesten på grunn av bl. a. mistanke mot Wilhelm Evang og andre venstre-radikale E-folk, men selvsagt også på selv- stendig norsk grunnlag. "*Alfa*" er i praksis en egen tjeneste som fungerer den dag i dag, og har sin egen "*daglige leder*". Vi kjenner dennes identitet. Mange vil bli skuffet når de får vite hvem det er. Andre vil ikke bli særlig overrasket. Vi kjenner også identiteten til mange andre i ledelsen av nettverket.

"*Alfa*" er CIA-basert i likhet med "*fjerde tjenester*" i andre europeiske land: "*Firmaet*" i Danmark, "*IB*" i Sverige, "*Gladjo*" i Italia, "*P-organisasjonen*" (for Puskala) i Finland, m. fl. I dag har ikke "*Alfa*" den samme kontrollen over Arbeiderpartiet som tidligere. Men denne saken viser at de vet å trekke i trådene når de hemmeligheter de selv våker over trues med å bli avslørt. Vi har brukt uttrykkene "*den fjerde tjeneste*" for å markere at vi ikke snakker om de ordinære hemmelige tjenestene - POT, E-staben og S-staben - som sådan. For det aller meste gjør disse tjenester lojalt den jobben de skal. Men særlig deler av E-tjenesten og den underlagte organisasjonen Stay-Behind er kraftig infiltrert og styres i realiteten av "*Alfa*." Også POT er infiltrert og har vært det i varierende grad, men brukes like mye som sydebukk og lynavleder som et aktivt instrument for "*Alfa*." I forbindelse med Lund-kommisjonen ble POT servert "*gryteferdig*" for avsløring, slik at resten at nettverket slapp unna. Det samme gjaldt i stor grad "*Furre-saken*" som - slik vi har sett - egentlig er flere "*Furre-saker*", de underliggende etterretnings aksjonene på den ene siden og dekkhistoriene på den andre.

"*Alfa*" er i praksis en forlengelse at deler av hjemme fronten og dens etterretningstjeneste XU. Dette gjør saken svært følsom. Vi ønsker ikke å

trekke noe
heder som
innvending
var da ent
meget vel f
republikk.
ved at orga
hemmelig
Arbeiderpa
allierte, me
atompolitik
var det hell
Høyre, var
meget begr
Nett
hvor omfatt
nettverk in
"solidaritet
adlyder ord
derfra frem
mätte vent
venstresiden
firsvar. Pro
egentlig ble
fredstid. M
skal drive n
motarbeidel
borgerlige
regjeringsm
Dette nettve
Kristiansen
uungåelige
ting. Aktør
interesser, p
å "*Kjøre ne*
tvil om at
lignende sa
personer o
terrorisering
Underveis
utvikling, u

FA"

as har gjort undersøkelser
"Den fjerde tjeneste." som
erdominert, derfor tar jeg

bok "De var Furre var",

gnede forfattere har vært
"Den fjerde tjeneste". I denne
systemet". Selv kaller de
auge like etter krigen bl. a.
stolte på den ordinære
Wilhelm Evang og andre
endig norsk grunnlag.
dag i dag, og har sin egen
vil bli skuffet når de får
Vi kjenner også

i andre europeiske land:
Italia, "P-organisasjonen"
den samme kontrollen over
riser at de vet å trekke i
es med å bli avslørt. Vi har
e at vi ikke snakker om de
S-staben – som sådan. For
de skal. Men særlig deler
n Stay-Behind er kraftig
er infiltrert og har vært
debukk og lynavleder som
und-kommisjonen ble POT
nettverket slapp unna. Det
i har sett - egentlig er flere
nene på den ene siden og

hjemme fronten og dens
følsom. Vi ønsker ikke å

trekke noe fra den berettigete stolthet vi føler overfor "gutta på skauen" og den
heder som er gitt for krigsinnsatsen. Faktisk har vi heller ikke store
innvendinger mot det arbeid som ble gjort de første ti-årene etter krigen. Målet
var da entydig kampen mot kommunismen. Uten denne innsatsen kunne vi
meget vel først i disse dager feiret vår endelige frihet, nå som tidligere Sovjet-
republikk... Uheldigvis bar "Alfa" i seg kimen til korrupsjon allerede fra starten
ved at organisasjonen ved hjelp av staten skaffet seg nærmest ubegrenset

hemmelig makt og valgte en klandestin arbeidsform. Denne sto helt i stil med
Arbeiderpartiets generelle etterkrigslinje. Spille 100 prosent på lag med våre
allierte, men late som om Norge satte en rekke begrensninger bl. a. i base- og
atompolitikken og så holde det man virkelig gjorde hemmelig. Fra begynnelsen
var det heller ikke noen ren Ap-tjeneste. Store deler av næringslivet, og dermed
Høyre, var aktive deltagere. Det har også vært innslag fra andre partier, men
meget begrenset.

Nettverket er ikke sammensveiset på alle måter. Bare ledelsen er bevisst
hvor omfattende den er. De fleste opplever nok bare å være en del av et mindre
nettverk innenfor "Ap fellesskapet", der det er tradisjon for en spesiell
"solidaritet". Man gjør ting for hverandre, man beskytter hverandre, man
adlyder ordre, fordi man skylder dette fellesskapet sin posisjon og vet at det er
derfra fremtiden kommer... "Alfa" ble gjennom årene korrumpert, som man
måtte vente. De tidlige målene vil det være bred enighet om, utenom
venstresiden. Fast forankring av Norge i den Vestlige alliansen og et solid
forsvar. Problemet har vært en vilje til å fremme målene med midler som
egentlig ble trukket videre fra krigens dager, og som var absolutt ulovlige i
fredstid. Målene ble etter hvert utvidet til andre som ingen hemmelig tjeneste
skal drive med i et demokrati: Først å sikre solid ledelse i Ap og LO. Deretter
motarbeidelse av småradikalere og EU-motstandere og etter hvert motarbeide
borgerlige partier og politikere for å holde Arbeiderpartiet ved
regjeringsmakten så mye som mulig bl. a. gjennom diskrediterings kampanjen.
Dette nettverket sto trolig bak kampanjene mot for eksempel Jan P. Syse, Kaare
Kristiansen, Per Borten, Finn Gustavsen m fl. Og etter hvert til den
uunnngåelige sluttstasjon: Ren korrupsjon. Nettverket kan finne på de utroligste
ting. Aktørene kan i dag sågar bruke systemet for å fremme helt personlige
interesser, på bekostning av andres legitime rettigheter. Og det brukes heftig til
å "kjøre ned" ledende næringslivs personer som ikke samarbeider. Vi er ikke
tvil om at Tandberg-saken, Glamox-saken, John Fredriksen-saken og andre
lignende saker har sin sammenheng. Virkemidler i kampanjer mot enkelt
personer og bedrifter er bl. a. telefon og romavlytting, provokasjon,
terrorisering, ryktespredning, kriminalisering og ren vold.

Underveis har nettverket også grepet inn i det norske Industrisamfunnets
utvikling, utvilsomt i den hensikt å sikre vekst og utvikling. Men på grunnlag

trekke noe fra den berettigete stolthet vi føler overfor "gutta på skauen" og den heder som er gitt for krigsinnsatsen. Faktisk har vi heller ikke store innvendinger mot det arbeid som ble gjort de første ti-årene etter krigen. Målet var da entydig kampen mot kommunismen. Uten denne innsatsen kunne vi meget vel først i disse dager feiret vår endelige frihet, nå som tidligere Sovjetrepublikk... Uheldigvis bar "Alfa" i seg kimen til korrupsjon allerede fra starten ved at organisasjonen ved hjelp av staten skaffet seg nærmest ubegrenset hemmelig makt og valgte en klandestin arbeidsform. Denne sto helt i stil med Arbeiderpartiets generelle etterkrigslinje. Spille 100 prosent på lag med våre allierte, men late som om Norge satte en rekke begrensninger bl. a. i base- og atompolitikken og så holde det man virkelig gjorde hemmelig. Fra begynnelsen var det heller ikke noen ren Ap-tjeneste. Store deler av næringslivet, og dermed Høyre, var aktive deltagere. Det har også vært innslag fra andre partier, men meget begrenset.

Nettverket er ikke sammensveiset på alle måter. Bare ledelsen er bevisst hvor omfattende den er. De fleste opplever nok bare å være en del av et mindre nettverk innenfor "Ap fellesskapet", der det er tradisjon for en spesiell "solidaritet". Man gjør ting for hverandre, man beskytter hverandre, man adlyder ordre, fordi man skylder dette fellesskapet sin posisjon og vet at det er derfra fremtiden kommer... "Alfa" ble gjennom årene korrumpert, som man måtte vente. De tidlige målene vil det være bred enighet om, utenom venstresiden. Fast forankring av Norge i den Vestlige alliansen og et solid forsvar. Problemet har vært en vilje til å fremme målene med midler som egentlig ble trukket videre fra krigens dager, og som var absolutt ulovlige i fredstid. Målene ble etter hvert utvidet til andre som ingen hemmelig tjeneste skal drive med i et demokrati: Først å sikre solid ledelse i Ap og LO. Deretter motarbeidelse av småradikalere og EU-motstandere og etter hvert motarbeide borgerlige partier og politikere for å holde Arbeiderpartiet ved regjeringmakten så mye som mulig bl. a. gjennom diskrediterings kampanjen. Dette nettverket sto trolig bak kampanjene mot for eksempel Jan P. Syse, Kaare Kristiansen, Per Borten, Finn Gustavsen m fl. Og etter hvert til den uunngåelige sluttstasjon: Ren korrupsjon. Nettverket kan finne på de utroligste ting. Aktørene kan i dag sågar bruke systemet for å fremme helt personlige interesser, på bekostning av andres legitime rettigheter. Og det brukes heftig til å "kjøre ned" ledende næringslivs personer som ikke samarbeider. Vi er ikke tvil om at Tandberg-saken, Glamox-saken, John Fredriksen-saken og andre lignende saker har sin sammenheng. Virkemidler i kampanjer mot enkelt personer og bedrifter er bl. a. telefon og romavlytting, provokasjon, terrorisering, ryktespredning, kriminalisering og ren vold. Underveis har nettverket også grepet inn i det norske Industrisamfunnets utvikling, utvilsomt i den hensikt å sikre vekst og utvikling. Men på grunnlag

av et stadig mer antikvert syn om at staten må spille en hovedrolle i industrireisningen. På grunn av personlige holdninger og historisk bakgrunn har "Alfa" også medvirket til og/eller selv utført tjenester for Mossad og Israel som ikke bare var i strid med norsk politikk og norsk lov, men også i strid med våre NATO-alliertes interesser...

Våre undersøkelser har vist at "Alfa" er et rettssikkerhetsproblem i Norge. Dets nettverk griper inn i statsadministrasjon, politi, justisvesen, og endog domstoler, i tillegg til de hemmelige tjenester. Dette gjør det mulig å bruke alle disse apparatene mot uskyldige mennesker samtidig som de skyldige kan beskytte seg selv. Den er også et av våre største demokratiske problemer. "Furre-saken" er bare en av mange provokasjoner mot Stortinget, alle innrettet mot å vri politiske beslutninger i den retning systemet ønsker og kjøre politikere opp eller ned etter forgodtbefinnende. Man skal være oppmerksom på, siden "Alfa" og liknende tjenester i andre europeiske land er CIA-baserte, at Lund-kommisjonen også representerte en trussel om mulig avsløring av, om ikke hele nettet i Europa, så i et hvert fall "Alfa", den fjerde tjeneste her hjemme. Derfor hadde CIA også klare motiver for å gjøre sitt ytterste for å stekke og/eller å skandalisere kommisjonen"... 1

Kilder:

1 Hans Henrik Ramm og Johan M Setsaas, "De var Furre var", Genesis Forlag, Oslo, 1999.

13. POLI

Parlamentarisk le
sterkt skadet uten
sykehus hvor han
trappen til sin b
balansen og falt
antagelig ikke fo
funnet hadde ha
meldingen kom o
Hendelsen ble ik
var en ulykke.
Rykker verserte
forsvant og inge

I 1948 var det
andre ulykker r
ikke Trædal ob
portrommet og
blitt slått ned i
mistet balansen
noe. En obduk
ble ikke vitner
fantas ingen
dokumentsam

Den offentlige
Jahns dagbok
personlighete
liv, noe som
meninger. B
lærer Emanu
Hjemmefron
må ha betyd
både Haug o
som faktisk
forteller hva
besto i:

"Opposisjon
og at det

13. POLITISK MORD

Parlamentarisk leder og formann i Bondepartiet, prost Nils Trædal, ble funnet sterkt skadet utenfor sitt bosted i Holtegaten 30 i Oslo. Han ble brakt til Ullevål sykehus hvor han døde av store hodeskader. Ifølge NTB var Trædal på vei opp trappen til sin bolig i 4. etasje. Mellom 2. og 3. etasje må han ha mistet balansen og falt mot vinduet som var i høyde med trappetrinnene. Vinduet var antagelig ikke forsvarlig lukket og Trædal falt ned på gårdsplassen. Da han ble funnet hadde han et fast grep om vesken sin og nøklene. Utover NTB meldingen kom det ikke fram andre opplysninger om ulykken. Pressen var taus. Hendelsen ble ikke omtalt. Det ble lagt et taushetens slør over ulykken, hvis det var en ulykke.

Rykter verserte om at dødsfallet var en politisk likvidasjon. At mennesker forsvant og ingen spurte etter dem, var noe vi kjente fra krigstiden.

I 1948 var det fredstid. Hvorfor ble ikke tilfellet politietterforsket som alle andre ulykker med dødelig utgang. Her fantes ingen politirapport. Hvorfor ble ikke Trædal obdusert og skadene beskrevet? Han kunne ha blitt slått ned i portrommet og slept til funnstedet under vinduet, eller kanskje kunne han ha blitt slått ned i trappeoppgangen og blitt lempet ut av vinduet. Hvis han hadde mistet balansen ville han ha sluppet det han hadde i hendene for å gripe etter noe. En obduksjon kunne ha fortalt hvordan skadene var oppstått, og hvorfor ble ikke vitner etterlyst? Da familien kom til Trædals hybel etter dødsfallet fantes ingen papirer, med unntak av en stor brun konvolutt med en dokumentsamling som var kommet i posten dagen etter at han døde.⁵

Den offentlige tausheten var bemerkelsesverdig. I Hjemmefrontlederen Gunnar Jahns dagbok er hele oktober måned utelatt. Trædal var en av Norges fremste personligheter, en hedersmann. Han var ingen trussel mot andre menneskers liv, noe som ofte var årsak til likvidasjoner. Derimot hadde han sterke politiske meninger. Bondepartiets ledere Gabriel Moseid og Nils Trædal sammen med lærer Emanuel Haug og Arbeiderpartimannen Olav Versto, hadde forpurret Hjemmefrontledelsens planer for overgangstiden fra krig til fred i 1945. Det må ha betydd mye for Hjemmefrontledelsen å få gjennomført disse planene, både Haug og Versto var blitt truet med likvidasjon. Trædal var den av gruppen som faktisk led en plutselig død. Historieforskeren Ole Kristian Grimnes forteller hva uenigheten mellom Hjemmefrontledelsen og Bondepartiets ledere besto i:

"Opposisjonen gikk imot kretsens krav om at Regjeringen straks skulle gå av, og at det skulle dannes en ny Regjering uten tilknytning til Stortinget.

Opposisjonen var for at det gamle Stortinget av 1936 skulle sammenkalles. Endelig angrep den sterkt det oppnevnelssprinsipp som kretsen la til grunn for styret i kommunene i en overgangsperiode. Opposisjonen gikk ikke bare tilfelts mot kretsens overgangsstyre i og for seg. Den mente mer generelt å se antidemokratiske og diktatoriske tilbøyeligheter bak kretsens forslag og antydning at de rommet etterkrigsplaner om en eller annen form for maktovertakelse. Kanskje de skriftlige kilder er lite presise ble et så sterkt ord som "militærdiktatur", etter krigen brukt, iallfall i løsere og mer agitatoriske sammenhenger. I så fall fikk kritikken brodd også mot den militære ledelse, selv om kretsen var dens mest direkte adressat. Selv tilgjengelige skriftlige kilder viser at for eks. den illegale avisen Vårt Land, som ble regnet som Trygve Nilsens talerør, gikk så langt som å si Det arbeides etter hva vi har grunn til å tro under demokratiets maske, for fortsatt diktatorisk styresett. Det sies at det er tenkt i overgangstiden, men det er nok meningen at det norske folk skal stå overfor en fullbrakt kjensgjerning...Skulle disse reaksjonære krefters bestrebelse kronet med hell kan det gå lang tid før folket igjen får bestemmelsen om styre og stell i Norge." 8

Haug – Knutzen saken

Da Emanuel Haug etter frigjøringen fikk vite at han var utpekt som landsforræder og anbefalt likvidert i et brev fra Hjemmefrontledelsen til Londonregjeringen, hvilket med den tids språkbruk betydde at han skulle drepes, gikk han til rettssak for å få mortifisert den injurierende påstand. Han krevde rapportskriveren straffet. Haug vendte seg til Utenriksdepartementet for å få en kopi av brevet med beskyldningene. Brevet ble ikke utlevert tross pågang fra Haug, men han skaffet en kopi fra annet hold. Rapportskriveren viste seg å være tidligere direktør i Nasjonalhjelpen, Sam Knutzen. Gjennom rettsaken hvor Sam Knutzen ble dømt, 6 ble det famøse brevet rettslig bekreftet. Setningen: "la rette vedkommende få ordre om å likvidere Haug snarest mulig," forteller at Hjemmefrontledelsen, Londonregjeringen eller grupper i frimureriets nærhet i fellesskap hadde folk til disposisjon som på oppdrag påtok seg å drepe politiske motstandere. Når Haug ikke ble likvidert kan årsaken være at han ble arrestert av tyskerne på nyåret 1945, for fjerde gang, og satt i trygg forvaring på Grini til frigjøringsdagen. Sam Knutzen hadde i 1939 I grad i St Johanneslogen St Olaus til den hvite Leopard. Han var losjebroder av prest Conrad Bonnevie Svendsen som var Andre Bevogtende Broder og tilhørte losjens Clerici. 7 De var begge med i Hjemmefrontledelsen. Det er bemerkelsesverdig at sentrale medlemmer av ordenen deltar i en konspiratorisk organisasjon som mistenkes for å ha til hensikt å tilrive seg makten i strid med konstitusjonen, og ikke minst at den er i stand til å anbefale, hvilket brevet forteller, politiske mord for å nå dette mål. Conrad Bonnevie Svendsen er

senere hedret med
Norske Frimureror

Rør ikke Træ

De som har intere
undersøkelser. En
blitt advart mot
skjedde da hun so
stortingsgruppe.

Den andre
fylkespartier om
kjær, bør du hold
om Nils Trædals
viser hvordan opp

Asheims artikkel,

"Tre stud
engang fortalte
dødsfall i 1948
sogneprest i byga

Så hendte
Dombås. En me
som døde under
detaljert versjon
opplysninger om
"Rikskanselliet"
Stortinget falt ha
forsvunnet. "Stå
bekreftet farens
kjentfolk hjemme

"Ståle"
seigliva ryktene
komme til over
forbindelser kur
ikke tålte dagen.

Som gym
var interessert
hypotese. Lektor
år etter hendels

Etter en
går med "etter
helt om. Han h

senere hedret med den XI grad. Hans virke er anerkjent og belønnet av Den Norske Frimurerorden.

Rør ikke Trædal-saken!

De som har interessert seg for Trædals dødsfall er blitt advart mot å foreta undersøkelser. En fremtredende senterpartikvinne forteller at hun to ganger er blitt advart mot å undersøke Trædals død grundigere. Den første gangen skjedde da hun som medlem av Studentvenstrelaget deltok i et møte i Venstres stortingsgruppe.

Den andre gangen spurte hun formannen i et av Senterpartiets fylkespartier om Trædal. Da fikk hun til svar: - "Dersom du har familien din kjær, bør du holde deg unna denne saken." 3 Vidar Asheims skrev en artikkel om Nils Trædals død som sto i Klassekampen den 21- januarc 1994. Artikkelen viser hvordan opplysninger om tildragelsen ble holdt nede Hovedinnholdet av Asheims artikkel, noe forkortet, følger nedenfor:

"Tre studenter sitter sammen. En av dem, "Ståle" forteller at hans far engang fortalte ham at det knyttet seg endel mystiske forhold til Trædals dødsfall i 1948. Faren var fra Budal ved Støren og kjente Trædal som var sogneprest i bygda. Han mener at dødsfallet ikke var noen tilfeldig ulykke.

Så hendte det i 1963 at "Ståle" var på reise mellom Åndalsnes og Dombås. En medreisende begynte uopfordret å fortelle om en stortingsmann som døde under mystiske omstendigheter i 1948 "Ståle" får nå høre en mer detaljert versjon av ryktene Den medreisende forteller at Trædal satt inne med opplysninger om tvilsomme forbindelser mellom Londonregjeringen og "Rikskanselliet" i Berlin under krigen. Dagen før han skulle ta opp dette i Stortinget falt han ut av et vindu og ble drept, samtidig var alle papirene hans forsvunnet. "Ståle" syntes det var påfallende at en vilt fremmed person bekreftet farens mistanker. Det er ikke usannsynlig at Trædal har holdt kjentfolk hjemme underrettet om hva han hadde til hensikt å ta opp i Stortinget

"Ståle" begynner å lure på hva som kan ligge bak disse mystiske seigiliva ryktene, rykter som tilsynelatende lever sitt hemmelige liv uten å komme til overflaten. Han ville ha ryktene bekreftet eller avkreftet. Hvilke forbindelser kunne det være mellom vår eksilregjering og HitlerTyskland som ikke tålte dagens lys i 1948?

Som gymnasiast var han blitt kjent med en lektor i Moss. Denne lektor var interessert i samtidshistorie. "Ståle" forteller ham om ryktene og sin hypotese. Lektoren begynner straks sin "etterforskning". Dette skjer i 1964, 16 år etter hendelsen.

Etter en tid tar "Ståle" igjen kontakt med lektoren og spør hvorledes det går med "etterforskningen". Den ellers så interesserte lektoren har nå snudd helt om. Han har liksom plutselig mista all interesse for saken. Og ikke bare

det, han vil ikke ut med noe som kan settes i forbindelse med Trædals død. "Ståle" møter en svært oppskremt person, som fraråder enhver befatning med saken og som lar det skinne igjennom at han er blitt truet på livet, visstnok både pr. brev og i telefon.

"Ståle" lar seg ikke overtale til å røpe navnet på den forskremte lektoren. Den for oss anonyme samtidshistorikeren har tydeligvis stukket hånden i et vepsebøl og fått klar beskjed: Ligg unna, hold kjeft og glem det hele".⁴

Hva skjedde i 1948?

Ved Kgl. resolusjon den 6. august 1945, under Samlingsregjeringen, ble det oppnevnt en kommisjon som skal granske:

"Stortingets, regjeringens, Høyesteretts, Administrasjonsrådets og sivile og militære myndigheters forhold før og etter 9 april 1940. Kommisjonens betenkning avgis til det nye Storting som vedtar eventuelle forføyninger." Kommisjonen besto av høyesterettsadvokat **Gustav Heiberg**, formann, professor **Arne Bergsgård**, høyesterettsadvokat **Ernst Eckhoff**, professor **O. Hallesby**, direktør **Arnold Holmboe**, professor **Sverre Steen**, og fylkesmann **N. Thune**.⁹

Av disse hadde direktør og tidligere statsråd **Arnold Holmboe** VIII grad i losje nr. 13, Trondhjems Provinsialloge, ifølge matrikkelen for 1939.⁷

I oktober 1948, skulle Stortinget behandle kommisjonens rapport. Det var utbredt misnøye med resultatet av granskingen. Mange mente at viktige hendelser var dekket over. Bondepartiledelsen fikk sterk medfart i rapporten. Trædal ble påstått å være en av "forræderen" Haugs sammensvorne. Dette var før Haug vant saken mot Sam Knutzen og ble renvasket for alle beskyldninger. Trædal døde før han fikk lese rapporten, men han forberedte et innlegg. Han ville legge frem det brev som Paal Berg hadde skrevet i juni 1940 og som Berg ville sende til Adolf Hitler. I brevet gikk Berg inn for separatfred med Tyskland og avsettelse av Kong Haakon.¹²

Høyesterettsadvokat og lærer Emanuel Haug, sterk og vital i dagens strid, døde plutselig i 1952, 61 år gammel. To av de fire menn som hadde gått sterkest ut mot frimureriet og Hjemmefrontledelsen var nå borte etter at de først var blitt truet med likvidasjon. I 1948 var det ingen uteom en engere krets som hadde kjennskap den avtale som var inngått mellom Arbeiderpartiet, Bondepartiet og som visste at frimureriet var implisert i denne avtale fra 1935. Prost Trædal som hadde førstehånd kjennskap til denne avtale var nå borte.

Gabriel Moseid førte ordet for Bondepartiet i Stortinget i oktober 1948. Han brukte 5 timer på å gjennomgå de uetterrettelighetene Hjemmefrontledelsen hadde brukt mot Bondepartiets ledere. Han avsluttet slik:

"Verken jeg eller ble avverget. menn å overt regjering, det kan det neppe våre konstitusjon på at Kretsen 1945. Og når de og de menn s Grunnloven og

Kilder:

1	May B
	Senter
	Oslo 2
3	Politis
4	Vidar
6	Bergen
7	Den N
8	Ole K
	Univer
9	Einar
	Forlag
10	Ohmar
11	Ohmar
12	Ohmar

"Verken jeg eller andre kan legge frem beviser for følgene av et statskupp som ble avverget. Men at kretsen hadde til hensikt ved dertil skikkede midler og menn å overta makten ved frigjøringen uten Storting og konstitusjonell regjering, det har den selv sagt så mange ganger og såpass tydelig at derom kan det neppe være tvil. Og det er dette åpenbare brudd på Grunnloven og våre konstitusjonelle prinsipper som er sakens kjerne...Det er intet som tyder på at Kretsen hadde oppgitt det planlagte statskupp i dagene omkring 8. mai 1945. Og når det ble avverget, så var det ikke Kretsens fortjeneste, men folkets og de menn som i tide fikk vakt det til forståelse av farene og til vern om Grunnloven og de konstitusjonelle myndighetene" 11

Kilder:

- 1 May Brith Ohman Nielsen, "Bondekamp om Markedsmakt" *Senterpartiets historie 1920 - 1959*, side 313, Det Norske Samlaget, Oslo 2001.
- 3 Politisk mord i Norge *Nye Alle Menn*, nr 14 1979
- 4 Vidar Asheim. *Klassekampen*, 21. januar 1994,
- 6 *Bergen Arbeiderblad*, leder, 20. februar 1951.
- 7 Den Norske Frimurerordens matrikkel 1939.
- 8 Ole Kristian Grimnes, *Hjemmefrontens Ledelse*, side 460, Universitetsforlaget, Oslo, 1972.
- 9 Einar Gerhardsen, *Fellesskap i krig og fred*, side 197, Tiden Norsk Forlag, Oslo, 1970 .
- 10 Ohman Nielsen, side 394.
- 11 Ohman Nielsen, side 319.
- 12 Ohman Nielsen, side 395.